

Stuartarna i Gunnarskog

Några uppteckningar av A.O.

III

Teodor Stuart försålde 1896 sin fastighet Strandby och flyttade till Mellantomta, som efter system Sofias bortgång, för ett pris av 5.000 kr. avyttrades till handlanden Elof Stenberg. De sista åren av sin levnad vistades f. d. handl. Stuart på gården Nordtomta, belägen omedelbart intill Mellantomta. Han avled den 29 jan. 1904.

Dessa fem syskon vila i gemensam grav å Gunnarskogs kyrkogård. Deras vård utgöres av ett råblock, vackert naturligt format men med tarvlig inskrift. Inga årtal eller namn utöver släktnamnet fäster minnet av dem som vila under stenen. Denna, som beställdes av Teodor S. och uppsattes under hans livstid, är uttagen och ganska väl huggen av hemmansägaren August Björk, Säterud, vilken var kunnig som stenhuggare.

Enligt egen utsago skulle de ha varit tio syskon, och sålunda måtte två av dem ha avlidit i unga år. De som kommo till Gunnarskog hade, som antytts, vissa egenskaper beträffande karaktär, levnadsvanor m. m. Så hade de t. ex. kommit överens om att ingen av dem skulle gifta sig, ett löfte som troget hölls. Vid deras hädanfärd måste vissa av dem givna förhållningsregler noga iakttas. Sålunda skulle den döda läggas i kistan fullt påklädd sina vanliga kläder med svepningen utanpå kläderna. Vid hemkomsten från kyrkan på begravningsdagen skulle varje bärare som betalning ha tre kronor, den som körde liket fyra kronor. Dessutom fingo de som så önskade en "spritblandning", som bestod av ren sprit och kaffe – en dryck som de själva använde som stimulans. De voro starkt medvetna om sin höga härkomst och torde

knappast haft något sällskapligt umgänge med den närboende befolkningen, vilken å sin sida betraktade dem som herrskapsfolk. Men de voro vänliga och ville alltid göra rätt för sig och vunno allmän aktning. De saknade det ståtliga utseende som utmärkt äldre generationers Stuartar, däremot fanns tydligt den gamla stoltheten kvar. Under deras första arvikatid med dess svåra umbäranden, då matförrådet kunde vara knappt eller helt saknas i deras hem, tackade de dock nej till den hjälp som välvilliga personer ville giva. Detta talade fröken Sofi om vid flera tillfällen, säger min meddelare. Om någon "tiggare" kom till Mellantomta blev han aldrig avvisad utan att få någon gåva, men han fick ej komma in i bostaden, utan någon person, helst om det fanns någon annan än herrskapet till hands, fick gå ut och överlämna gåvan. Råskillnaden mellan hög och låg borde ej överskridas. Ett annat släktdrag – känt från historien – var den envishet, som t. ex. kostade drottning Maria Stuart livet, men som med en mera praktisk inställning bidragit till framgångsrika insatser på olika områden, och som hjälpte f. d. brukspatron Fredrik Adolf Stuart och hans barn att genomleva deras svåra proletärtid och på nytt höja sig till välstånd och aktat anseende. Gustaf Schröder har i Gamla minnen, kapitlet En ovanlig familj, givit en utomordentligt målande verklighetsskildring av "kungl. sekterns" och hans familjs envisa kamp för tillvaron. Och denna egenskap jämte nit och trohet i det kall varåt de ägnade sig gjorde dem alla till goda och samhällsnyttiga medborgare.

Till sist några ord om de båda gårdarna Strandby och Mellantomta och om deras senare ägare. Stuart försålde Strandby till Albert Secund. Han var från Glava och kom som målare till Gunnarskog, där han blev kyrkvaktmästare: en befattning som han innehade från 1897 till 1905. Secund tillhörde en känd, musikaliskt begåvad glava-släkt och tog i unga år värvning vid Värml. Regementes Musikkår och var sergeant när han 1906 flyttade till Arvika. Hustrun Karolina född Nordahl, var barnmorska. Sonen Erik blev skogvaktare, dottern Ellen, blev gift med redaktör O. Yngve, Arvika.

I slutet av år 1909 inflyttade till Gunnarskog en urmakare, Lars Holén, född i Lima s:n i Dalarna och hans hustru Karolina Andersson, född i Klosters förs., Nyköpings län, och bosatte sig på Strandby. I församlingsboken är för hustrun antecknat: "Äger afl. Anna Erikssons lägenhet i Rexed", vilken sålunda synes ha ägt gården en kortare tid. Holén var nog skickligare som rävjägare än som urmakare. Han flyttade till Eda 1913.

Nästa ägare var f.d. folkskolläraren och kantorn Per Aug. Flack, född i Södra Vi, Kalmar län. Hustrun Gottfrida, f. Wesslau, var från Linköping. Två av barnen, döttrarna Karin och Henny, har ibland vistats i föräldrarnas hem i Gunnarskog. Den förra är musikdirektör samt gift med en tysk ingenjör Selling. Den senare tog fil. kand.-examen. Dottern Signe och hennes man, f.d. polisman Karl Gustav Winroth innehar nu fastigheten. Den nuvarande ägaren är även trädgårdsmästare, och har genom kunnighet och träget arbete förvandlat det gamla tomtområdet till en välskött och pryddig handels-trädgård. Söder om manbyggnaden hade Stuart ett magasin, uppfört av Olle Gran i Gravås och Fredrik Kruskopf i Rexed, som båda voro timmermän, den förra även gråstensmurare.

De monumentala, av letad sten murade stolparna till detta magasin

stod länge kvar som minne från handelstiden, men är nu borta, använda till dräneringsmaterial. Trädgårdsmästare Winroth är, fastän bördig från Sörmland, med sitt glada skämtsamma lynne en äkta jössehäring. Strandby har sålunda varit boplats för människor med vitt skilda intressen och sysslor; mestadels främlingar vilka synas ha funnit arbetsglädje och trivsel i vår bygd och med dess förhållanden.

Mellantomta försålde av Stenberg 1904 till makarna Otto Aug. och Britta Engström från Östmark. Stenberg flyttade då med sin handelsrörelse till Säterud och 1907 till Ottebol. Engström var en driftig arbetare. Som bisysslor till jordbruket körde han timmer om vinterrarna och utförde byggnadsarbeten om somrarna. 1914 fick gården åter ny ägare. Han hette Anders Andersson och var från Eda s:n. Hans dotter Ragnhild och hennes man Oskar Persson brukar nu på ett mönstergillt sätt denna Stuart-gård. Manbyggnaden, som är den enda kvarstående av byns tvåvåningsbyggnader, är moderniserad och väl underhållen. Men det romantiska namnet Mellansjö har man sällan hört i dagligt tal; det gamla hedervärda namnet har bibehållits. Det kan ibland vara rätt svårt, att vid utbyte av ett gammalt känt gårdnamn få det nya namnet respekterat och i allmänt bruk.